

Scientific journal  
**PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION**  
 Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)  
 ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал  
**ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА**  
 Видається з 2013.



<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

*Пліско Є.Ю. Теоретичні засади соціального виховання неповнолітніх правопорушників у наукових працях вітчизняних педагогів 50 – 80 рр. XX ст. Фізико-математична освіта. 2019. Випуск 2(20). Ч. 2. С. 71-75.*

*Plisko Yevhen. Theoretical foundations of social education of juvenile offenders in scientific works of domestic teachers during 50 – 80 years of XX century. Physical and Mathematical Education. 2019. Issue 2(20). P. 2. P. 71-75.*

DOI: 10.31110/2413-1571-2019-020-2-026  
 УДК 37.01:[37.035:343.91-053.6](477)

Є.Ю. Пліско

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

[pliskoej@ukr.net](mailto:pliskoej@ukr.net)

ORCID: 0000-0001-6814-4666

#### ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ПЕДАГОГІВ 50 – 80 рр. XX СТ.

##### АНОТАЦІЯ

**Предметом** дослідження виступає аналіз наукових праць вітчизняних педагогів, які у 50 – 80-х роках XX ст. присвятили свою увагу вирішенню проблеми дитячої злочинності. Стаття досить вдало репрезентує здобутий теоретичний досвід таких діячів освіти, як Г. Ващенко, Л. Голубева, Г. Мінковський, В. Сухомлинський, А. Тузов. Аналіз наукових праць показав підвищений інтерес науковців до вивчення особистості неповнолітнього, причин скоєння правопорушень, пошуку комплексного засобу й підходу до вирішення проблеми дитячої злочинності.

**Формулювання проблеми.** Подолання такої проблеми, як правопорушення серед неповнолітніх, вимагає від сучасних педагогів-науковців та освітян-практиків звернутися до надбань вітчизняної системи соціального виховання минулих років. Особливої уваги до себе привертає розвиток вітчизняної системи освіти 50 – 80 рр. XX ст. В цей час в Україні були розроблені основні педагогічні положення, які стали підґрунтям для подальшого розвитку соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми правопорушниками.

**Матеріали і методи.** Методологія дослідження містить методологічні підходи та групу загальнонаукових методів. Комплекс методологічних підходів включає історико-логічний, культурологічний, парадигмальний підходи. До групи загальнонаукових методів увійшли методи теоретичного аналізу, синтезу, абстрагування та конкретизації.

**Результати.** Історична розвідка засвідчила, що основою виховання у 50 – 80-х рр. XX ст. була народна педагогіка. Її цінність являли собою такі показники як добро, совість, честь, обов'язок, гідність. Було запроваджено сімейне виховання, статеве виховання, виховання моралі, агітаційно-правова робота із неповнолітніми у школі, у спеціалізованій установі та інших пенітенціарних закладах. Пріоритет надавався індивідуальному підходу до кожної дитини. А головним принципом став принцип гуманного ставлення до неповнолітнього правопорушника.

**Висновки.** Впродовж 50 – 80 рр. XX ст. виховання дитини розглядалося у контексті різноманітних видів її діяльності: інтелектуальної, трудової, моральної, естетичної, фізичної. Прерогатива соціально-педагогічної роботи віддавалась дослідженню рівня розумової активності, емоційного стану та морального розвитку дитини.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** історія педагогіки, народна педагогіка, моральне виховання, профілактика правопорушень, дитяча злочинність, неповнолітні правопорушники.

##### ВСТУП

**Постановка проблеми.** Сучасна вітчизняна педагогічна та соціальна практика нездатні цілком охопити всі сфери становлення й розвитку неповнолітньої особистості. Окрема галузь знань педагогічної науки – соціальне виховання неповнолітніх правопорушників вимагає врахування надбань минулого з педагогіки, психології, соціальної роботи, ювенальної юстиції, актуалізації та обґрунтування їх дослідження й наукового внеску у розвиток вітчизняної системи освіти. Постає необхідність в об'єктивному педагогічному аналізі, творчому використанні педагогічного досвіду минулого, що дозволить виробити найбільш дієві нові форми соціального виховання неповнолітніх правопорушників у процесі їхньої соціалізації.

**Аналіз актуальних досліджень.** Розробкою вітчизняної теорії соціального виховання неповнолітніх правопорушників, впродовж 50 – 80-х рр. XX ст., займалися такі відомі педагоги як: Г. Ващенко, Л. Голубева, Г. Мінковський, В. Сухомлинський, А. Тузов.

Загальним питанням розвитку вітчизняної педагогіки приділяли увагу Г. Ващенко (Ващенко, 1976), Л. Голубева (Голубева, 1982), В. Сухомлинський (Сухомлинский, 1957, 1966). Аспектами попередження дитячої злочинності активно займалися Ф. Дяченко (Дяченко, 1967), Г. Мінковський (Миньковский, 1978), А. Тузов (Тузов, 1972). Наукове видання «Исправительно-трудовая педагогика» (1966) – репрезентує вдалі теоретичні наробки які активно впровадились у практику соціального виховання неповнолітніх правопорушників.

Таким чином, зазначена історико-педагогічна література, стала предметом нашого наукового пошуку. Її аналіз, дає можливість більш ґрунтовно репрезентувати здобутий педагогічний досвід минулого (50 – 80 рр. XX ст.). Відстежити розвиток концептуальних теоретичних положень досліджуваного питання.

**Мета статті.** Проаналізувати теоретичні засади соціального виховання неповнолітніх правопорушників у наукових працях вітчизняних педагогів 50 – 80 рр. XX ст.

## МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Задля досягнення поставленої мети дослідження, було використано комплекс методологічних підходів до складу якого увійшли: *історико-логічний* – дозволив ознайомитись з теорією соціального виховання неповнолітніх правопорушників на певному історичному проміжку; *культурологічний* – визнав систему цінностей, вироблених людством у досліджуваній час; *парадигмальний* – зробив опис історії соціального виховання неповнолітніх правопорушників крізь призму провідних освітніх парадигм, що домінували на обраному хронологічному етапі дослідження.

Методи нашої розвідки склали групу загальнонаукових методів історико-педагогічних досліджень. Так, *теоретичний аналіз* допоміг реконструювати весь педагогічний процес соціального виховання неповнолітніх правопорушників впродовж 50 – 80 рр. XX ст., виділити його зміст, цілі, зовнішні умови, технології, організацію; *синтез* інтегрував результати дослідження історії соціального виховання неповнолітніх правопорушників; наукові методи *абстрагування та конкретизації* виділили самостійні елементи історії розвитку соціального виховання, давши можливість їх вивчити окремо, а потім поєднати в єдиний освітньо-виховний складник системи соціального виховання неповнолітніх правопорушників в Україні впродовж 50 – 80 рр. XX ст.

## РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Починаючи з 50-х рр. XX ст. відбулися серйозні зміни щодо застосування заходів протидії дитячій злочинності. Через важкий час після Другої світової війни (1939 – 1945 рр.) значна частина правопорушень неповнолітніх мала своєю причиною безпритульність, бездоглядність або важке матеріальне становище. Здійснення злочину неповнолітнім уважалося яскравим проявом крайнього індивідуалізму, задоволенням своїх особистих низинних потреб, зневагою інтересами колективу й суспільства. Тому перевиховання неповнолітніх правопорушників у досліджуваній історичній етап передбачало викорінення в дітей прагнення до особистої вигоди на тлі загальних колективних цінностей, викорінення егоїзму й формування мислення про необхідність колективного будівництва спільних цінностей соціуму.

Цілі виправлення й перевиховання неповнолітніх правопорушників у вітчизняній педагогіці 50 – 80 рр. XX ст. класифікувалися за двома видами: 1) мінімальні цілі (полягали в тому, щоб виробити в неповнолітнього правопорушника повагу до законів і правил суспільства, залучити його до суспільно корисної праці, повернути на правильний шлях життя тощо); 2) максимальні цілі (визначалися вимогами, що пред'являлися до громадян). Мінімальні та максимальні цілі характеризувалися організацією процесу виховання неповнолітніх правопорушників, шляхом проведення профілактичних заходів. А серед основних завдань, які відповідали поставленим педагогічним цілям, були: 1) запобігання та подолання помилкових, антинаукових поглядів і переконань у неповнолітніх, формування матеріалістичних поглядів; 2) викорінення антигромадських звичок і схильностей, виховання сумлінного ставлення до праці; 3) моральне виховання й перевиховання дитини, виховання моральних почуттів, переконань і звичок відповідно до вимог тогочасного суспільства; 4) культурний розвиток дитини, її естетичне виховання, підвищення загальної освіти; 5) формування поваги до встановлених правових норм, законів, вироблення звички неухильно їх дотримуватися (Исправительно-трудовая педагогика, 1966: 36–37).

Тому центральним питанням у перевихованні дітей, які мали конфлікти із законом, було повне попередження правопорушень, докорінна зміна їхнього світогляду, системи поглядів і переконань шляхом формування та виховання в неповнолітніх моральної та правової культури.

Отже, головним напрямом боротьби з дитячою злочинністю у 50 – 80 рр. XX ст. стала профілактика, яку в цей час розуміли як здійснення комплексу соціально-економічних, адміністративно-правових, виховних, медичних та інших заходів, що запобігали самій можливості здійснення неповнолітніми правопорушень й одночасно служили методами виправлення противоправної поведінки.

Відомий український педагог-науковець Г. Ващенко ставив певні завдання соціального виховання молоді й створив певний «виховний ідеал» на початку другої половини XX ст. Одне із завдань такого ідеалу полягає у вірності та служінні Богові, своєму народу, патріотизмі до батьківщини. В іншому Г. Ващенко зосереджує увагу на проблемі родинного виховання та статевої моралі. Ці дві проблеми науковець міцно пов'язує між собою, бо без першого не може бути іншої й навпаки. Так, в основі статевої моралі, за Г. Ващенко, лежить ідея переваги духа над тілом, уміння володіти тваринними інстинктами. З розвитком культури статеві взаємини стають усе більше впорядкованими, уводяться певні норми, утворюються щодо цього певні звичаї й моральні норми, на сторожі яких повинно стояти суспільство, релігія й держава (Ващенко, 1976: 27). Нажаль, науково-педагогічна діяльність Г. Ващенко жорстко критикувалась радянською владою. Науковця звинувачували в буржуазному націоналізмі, через що він був вимушений емігрувати з СРСР у 1943 році. В силу політичного переслідування здобутий теоретичний досвід українського педагога став актуальним лише в часи незалежності України.

Моральне виховання відігравало велику роль у виправленні противоправної поведінки неповнолітніх, як чинник попередження правопорушень і розумілось як педагогічно доцільна й цілеспрямована діяльність, пов'язана з

проблемами попередження правопорушень неповнолітніх, їхнє виправлення й перевиховання, що включають різні напрями, форми і методи (Голубева, 1982: 3). Методами виховання в цьому контексті була особиста поведінка батьків, агітаційно-правова робота із неповнолітніми у школі, спеціалізованій установі, училищі та ін.

У перші післявоєнні часи унікальну авторську соціально-педагогічну систему виховання «важких» дітей розробив В. Сухомлинський. «Важку дитину» педагог описував як маленьку людину, у якої через найрізноманітніші причини простежуються ненормальності, аномалії в розумовому, емоційному або моральному розвитку (Сухомлинський, 1966).

Розглядаючи «важкого» підлітка як «дитя пороків» через причину впливу навколишнього середовища, В. Сухомлинський в основу освітньо-виховного процесу з такою категорією дітей поклав принцип невичерпного гуманізму й людинолюбства. Учений робив наголос на необхідності супроводу «важких дітей» під час та після шкільних занять, акцентував увагу на трудовому розвитку дітей, залучення громадських організацій до процесу перевиховання «важких» підлітків. А основна помилка, на якій наголошував педагог, – це позбавлення важковиховуваного учня шляхом переведення його в інші установи, якщо дитина не піддавалася педагогічному впливу (Сухомлинський, 1957). «Розумно поставлений процес виховання – це безперервний, постійний вплив педагога на духовний світ вихованця. А правильний вплив полягає в тому, щоб постійно розвивати в дитині хороші якості. Їх треба створювати не епізодично, а в усі роки дитинства, отрочества, юності», – наголошував педагог (Сухомлинський, 1957).

В. Сухомлинський пропонував терпляче та вдумливо досліджувати розумовий, емоційний та моральний розвиток підлітка; виявляти причини, з приводу яких дитина стала «важкою»; застосовувати виховні впливи з урахуванням особливостей та складностей індивідуального світу неповнолітнього; усіляко унеможличувати прояви грубощів, приниження, покарання (Попов, 2008: 52).

До основних ідей, які проголосив В. Сухомлинський, можна зарахувати:

- любов до дитини;
- індивідуальний підхід до кожної дитини;
- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю;
- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка й розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідеї «радість пізнання», тобто емоційне сприйняття процесу навчання;
- демократизація структури управління навчально-виховним процесом у школі (психологічний і педагогічний семінари, школа для батьків тощо) (Українська педагогіка в персоналіях, 2005: 384).

Один з пріоритетів педагогічної роботи В. Сухомлинського полягав у індивідуальному підході до кожної дитини. Педагог говорив про необхідність виховання дитячого колективу, але з урахуванням бачення в кожного учня його неповторного духовного світу (Сухомлинський, 1957).

Проектування людини В. Сухомлинський уважав найголовнішим у педагогічній роботі. Методика такого проектування передбачає системи розвивального навчання, самостійність і самотність життя дитини, її право на щастя, яке може дати родина, школа, найближче оточення. Учіння має бути радістю, а не тягарем. Виховання дитини Василь Сухомлинський розглядав у контексті різноманітних видів діяльності (інтелектуальної, трудової, моральної, естетичної, фізичної), спрямованої на всебічний розвиток особистості. Основу виховання мають становити народна педагогіка та загальнолюдські цінності – добро, совість, честь, обов'язок, гідність (Артемова, 2006: 338).

Доцільно буде зосередитися на думці Ф. Дяченка, який головну роль у боротьбі зі злочинністю відводив громадським організаціям. Дослідник засвідчив залежність рівня дитячої злочинності з активністю громадських організацій. А однією з причин з бездоглядності та правопорушень неповнолітніх педагог називав слабку виховну роботу в загальноосвітніх школах і профтехучилищах, погану організацію дозвілєвої діяльності дітей. Тим самим педагог запропонував більш активно у виховній роботі задіювати бібліотеки, клуби, стадіони, різноманітні спортивні секції (Дяченко, 1967).

Педагоги та діячі освіти 50 – 80 рр. XX ст. (Г. Ващенко, Г. Мінковський, А. Тузов та ін.) акцентували увагу на розвитку соціально-педагогічної роботи із неповнолітніми, яка перетиналася із профілактикою правопорушень та містила морально-правові аспекти виховної діяльності.

А. Тузов у праці «Попередження хуліганства неповнолітніх» (1972 р.) (Тузов, 1972) ставив умову правильної організації виховної роботи з підлітками в позаурочний час, яка будувалася за певними принципами. Однією з таких форм роботи з учнями в позаурочний час було створення груп подовженого дня, класів і шкіл подовженого дня, у яких рушійною силою розвитку повсякденної діяльності колективу школярів було поєднання педагогічного керівництва з дитячим самоврядуванням (Тузов, 1972: 100). Дослідник у справі попередження противоправної поведінки неповнолітніх наголошував на неспроможності школи повноцінно вплинути на підлітків і тому звертав увагу на необхідності здійснення виховної роботи з підлітками в позаурочний час, а також організації виховної роботи за місцем проживання дітей, що покладалася на державні органи і громадські організації, дитячі кімнати міліції, комісії у справах неповнолітніх та ін.

Так, метою останніх був контроль за організацією культурного дозвілля дітей і підлітків за місцем їхнього проживання. Залучення до виховно-попереджувальної роботи профспілкових організацій, комітетів комсомолу та інших представників громадськості (Тузов, 1972: 100–101).

У системі організації профілактичних заходів щодо запобігання правопорушенням серед неповнолітніх особливу роль відводили силі впливу однолітків на потенційного правопорушника. Г. Мінковський відзначав, що особливість підлітків полягає в особливому значенні впливу думки з найближчого оточення, відповідно до норм поведінки, прийнятим у групі осіб, з якими підліток пов'язаний спільним проведенням часу. Для того, щоб підліток не був схильний

до поганого впливу навколишнього середовища, його необхідно ізолювати від негативного впливу. У цьому випадку повинні бути задіяні всі можливі соціально-громадські структури, де працює або навчається неповнолітній (Миньковский, 1978: 17).

Педагог-науковець Л. Голубева наголошувала, що індивідуальна виховно-профілактична робота повинна бути зорієнтована на підлітка, який порушує дисципліну, що має ті чи ті відхилення в поведінці (дрібне хуліганство, пияцтво), дитина, яка не хоче вчитися, тощо. Передумовою успіху індивідуальної профілактики, уважає вчена, є ретельне її програмування щодо кожного підлітка на підставі вивчення причин скоєння антигромадських вчинків, діагностування особистості неповнолітнього та ін. (Голубева, 1982: 45). Вагому роль віддає дослідниця здатності неповнолітнього чинити опір негативному впливу навколишнього середовища. Для цього необхідно залучати сім'ї дітей, громадськість у діяльність школи, активно підтримувати масовість руху за правильне виховання школярів у моральному, правовому, розумовому, трудовому напрямках (Голубева, 1982: 41–42).

Причиною відхилення в моральній сфері неповнолітніх Л. Голубева обґрунтовувала як вплив сімейного й найближчого побутового оточення. Постійний контакт школи з сім'ями учнів, вивчення умов їхнього життя й виховання, виявлення сімей, які неправильно виховують дітей, надання педагогічної допомоги в багатьох випадках є результативними заходами. Крім того, загальна система соціальної діяльності із важкими дітьми мала спрямованість у роботі з батьками й педагогами – диференційована система педагогічного всеобучу.

Ця програма мала в прерогативі таке: а) відвідування занять батьками, діти яких належали до числа «важковиховуваних»; б) створення для них загальної програми занять з включенням у неї питань, пов'язаних з більш детальним висвітленням причин і наслідків відхилень у поведінці неповнолітніх; в) більш докладні, науково обґрунтовані роз'яснення суті таких явищ, як п'янство, наркоманія, статева деморалізація, правопорушення (Голубева, 1982: 41–42).

## ОБГОВОРЕННЯ

Починаючи з 50-х рр. XX ст., у нашій країні відбулися кардинальні зміни всієї системи освіти. Через причини соціально-економічного характеру державна політика зумовлювала лібералізацію всього суспільства. Були висунуті вимоги для формування нових теоретичних положень вітчизняної педагогіки та соціального виховання. Свій внесок у розвиток соціального виховання неповнолітніх правопорушників зробили вітчизняні педагоги, психологи й діячі освіти 50 – 80 рр. XX ст., серед них: Л. Голубева, Г. Миньковский, В. Сухомлинський, А. Тузов і багато інших.

## ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглядаючи теоретичні напрацювання 50 – 80 рр. XX ст., відзначимо підвищений інтерес вітчизняних педагогів до вивчення особистості неповнолітнього, причин скоєння правопорушень та комплексний підхід до зниження антигромадських вчинків. Державна політика в ці роки була спрямована на пошук альтернативних і найбільш ефективних засобів усунення протиправної поведінки серед неповнолітніх. Увага педагогів, освітніх та громадських діячів (Г. Ващенко, Л. Голубева, Ф. Дяченко, Г. Миньковский, В. Сухомлинський, А. Тузов) була зосереджена на необхідності проведення профілактичних заходів, що передбачало організацію соціально-педагогічної роботи з дітьми та їхніми батьками, залучення громадських об'єднань та організацій до освітньо-виховного процесу. Цей напрям педагогічного шляху з подолання дитячої злочинності було переведено в ранг загального курсу державної політики, що охоплював сімейне, моральне та правове виховання.

### Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: «Либідь», 2006. 421 с.
2. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал: підруч. для виховників, учителів і українських родин: 2-ге вид. / Брюсель; Торонто; Нью-Йорк; Лондон; Мюнхен: вид-во Центр. Управи Спільки укр. молоді. Січень – вересень, 1976. Ч. 2–4. 208 с.
3. Голубева Л. М. Нравственное воспитание как фактор предупреждения правонарушений несовершеннолетних. Ф.: Мектеп, 1982. 68 с.
4. Дяченко Ф. Запобігання злочинам неповнолітніх. *Радянське право*. 1967. №1. С. 71–73.
5. Исправительно-трудовая педагогика: учеб. пособие / отв. ред. В. Ф. Пирожков. Москва, 1966. 304 с.
6. Миньковский Г. М. Вопросы обеспечения эффективности индивидуальной профилактической работы. *Проблемы ранней профилактики правонарушений несовершеннолетних*. М., 1978.
7. Попов М. А. Генезис проблеми відхилень у поведінці неповнолітніх в історії педагогічної думки: навч. посіб. Слов'янський державний педагогічний ун-т. Кафедра педагогіки. Слов'янськ: СДПУ, 2008. 103 с.
8. Сухомлинский В. Трудные дети. *Правда Украины*. 1966. 12 февр.
9. Сухомлинский В. О «трудном» ученике и его товарищах. *Учительская газета*. 1957. 27 авг.
10. Сухомлинский В. О «трудных» подростках. *Учительская газета*. 1957. 5 марта.
11. Тузов А. П. Попередження хуліганства неповнолітніх. Київ: Наукова думка, 1972. 132 с.
12. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 книгах: навч. посібник / за ред. О. В. Сухомлинської. К.: Либідь, 2005. Кн. 2. 552 с.

### References

1. Artemova, L. V. (2006). *Istoriya pedagoghiky Ukrainy: pidruchnyk dlja studentiv vyshhykh pedagoghichnykh navchalnykh zakladiv*. [History of pedagogy of Ukraine: textbook for students of higher pedagogical educational institutions.]. Kyiv: «Lybidj». [in Ukrainian].

2. Vashchenko, Gh. Gh. (1976). Vykhovnyj ideal: pidruch. dlja vykhovnykiv, uchyteliv i ukrajinsjkykh rodyn [The educational ideal: proc. for educators, teachers and Ukrainian families]: 2-ghe vyd. / Brjuseľ; Toronto; Nju-Jork; London; Mjunksen: vyd-vo Centr. Upravy Spilky ukr. molodi. Sichenj – veresenj. Ch. 2–4. [in Ukrainian].
3. Golubeva, L. M. (1982). Nравственное воспитание как фактор предупреждения правонарушений несовершеннолетних. [Moral education as a factor in preventing juvenile delinquency.]. F.: Mektep. [in Russian].
4. Djachenko, F. (1967). Zapobighannja zločynam nepovnolitnikh. [The prevention of juvenile delinquency.]. Radjanskj'e pravo. #1. [in Ukrainian].
5. Pirozhkov, V. F. (Ed.). (1966). Ispravitel'no-trudovaja pedagogika: ucheb. posobie [Correctional labor pedagogy: tutorial] / otv. red. V. F. Pirozhkov. Moskva. [in Russian].
6. Min'kovskij, G. M. (1978). Voprosy obespečenija jeffektivnosti individual'noj profilaktičeskoj raboty. Problemy rannej profilaktiki pravonarushenij nesovershennoletnih. [The effectiveness of individual preventive work. The problems of early prevention of juvenile delinquency.]. Moskva. [in Russian].
7. Popov, M. A. (2008). Ghenezys problemy vidkhylenj u povedinci nepovnolitnikh v istoriji pedagogichnoji dumky: navch. posib. [The Genesis of the problem of deviations in the behavior of the minor in the history of pedagogical thought: tutorial.]. Slov'janskyj derzhavnyj pedagogichnyj un-t. Kafedra pedagoghiky. Slov'jansk: SDPU. [in Ukrainian].
8. Suhomlinskij, V. (1966). Trudnye deti. [Difficult children.]. Pravda Ukrainy. 12 fevr. [in Russian].
9. Suhomlinskij, V. (1957). O «trudnom» učenike i ego tovarishhah. [About «difficult» student and his friends.]. Uchitel'skaja gazeta. 27 avg. (rus).
10. Suhomlinskij, V. (1957). O «trudnyh» podrostkah. [About «difficult» teenagers.]. Uchitel'skaja gazeta. 5 marta. [in Russian].
11. Tuzov, A. P. (1972). Poperedzhennja khulighanstva nepovnolitnikh. [The prevention of bullying of minors.]. Kyjiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
12. Sukhomlynsjkoji, O. V. (Ed.). (2005). Ukrajinsjka pedagoghika v personalijakh: u 2 knyghakh: navch. posibnyk [Ukrainian pedagogy in personalities: in 2 books: tutorial]/ za red. O. V. Sukhomlynsjkoji. K.: Lybidj. Kn. 2. [in Ukrainian].

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL EDUCATION OF JUVENILE OFFENDERS IN SCIENTIFIC WORKS OF DOMESTIC  
TEACHERS DURING 50 – 80 years of XX century**

**Yevhen Plisko**

*Donbass State Pedagogical University, Ukraine*

**Abstract.**

*The subject of research is the analysis of scientific works of domestic teachers, who devoted his attention to solving the problem of juvenile crime during 50 – 80 years of XX century. The article well represents the theoretical experience of such educators as G. Vashchenko, L. Golubeva, G. Minkovsky, V. Sukhomlinsky, A. Tuzov. The analysis of scientific works showed the increased interest of scientists to the study of the person of a minor, the reasons for committing offenses, search tools and comprehensive approach to addressing the problem of juvenile crime.*

**Formulation of the problem.** *Overcoming such a problem as juvenile delinquency requires contemporary educators and practitioners to turn to the heritage of the national social education system of yesteryear. Particular attention is drawn to the development of the national education system during the 50 – 80 years of XX century of the twentieth century. At this time, basic pedagogical provisions were developed in Ukraine, which became the basis for the further development of social and pedagogical work with juvenile offenders.*

**Materials and methods.** *The methodology for the study of the question posed contains methodological approaches and a group of general scientific methods. The complex of methodological approaches contains historical, logical, cultural, paradigmatic approaches. The group of general scientific methods includes methods of theoretical analysis, synthesis, abstraction and concretization.*

**Results.** *The basis of education was the people's pedagogy, the value was represented by such indicators as kindness, conscience, honor, duty, dignity. It was introduced family education, sex education, moral education, advocacy and legal work with minors in school, in a specialized institution and other penal institutions. The priority was given to the individual approach to each child. The main principle was the principle of humane treatment of juvenile offenders.*

**Conclusions.** *During 50 – 80 years of XX century the child education was considered in the context of the variety of activities: intellectual, labor, moral, aesthetic, physical. The prerogative of social and pedagogical work is given to the study of the level of mental activity, emotional and moral development of the child.*

**Key words:** *history of pedagogy, folk pedagogy, moral education, delinquency prevention, juvenile crime, juvenile offenders.*